

بِسْمِ اللَّهِ الرَّحْمَنِ الرَّحِيمِ

دانشگاه مازندران
دانشکده منابع طبیعی ساری

عنوان:

ارزیابی توان تفرجی پارک جنگلی سرخه حصار بر مبنای استفاده بهینه با بکارگیری GIS

جهت اخذ درجه کارشناسی ارشد
رشته مهندسی منابع طبیعی گرایش جنگلداری

استاد راهنما:

دکتر جعفر اولادی

استاد مشاور:

پروفسور دکتر علی یخکشی

نگارش:

سعیده اسکندری

شهریور ماه ۱۳۸۷

تشکر و قدرانی

خداوند را شکر گزارم.

از خانواده‌ام بخصوص پدر و مادرم که همواره مشوق و پشتیبان من بودند تشکر می‌کنم.

از استاد محترم راهنما جناب آقای دکتر اولادی و استاد محترم مشاور جناب آقای پروفیسور یخکشی بخاطر راهنمایی‌های ارزنده‌شان در تمام مراحل تحقیق سپاسگزارم.

از اساتید محترم داور آقایان دکتر درگاهی و دکتر حسینی نصر که با نظرات خود مرا در غنی‌تر کردن این تحقیق یاری نمودند تشکر می‌نمایم. همچنین از آقایان مهندس قاسمی از شهرداری منطقه ۱۳ و مهندس شفیع‌نسیب از شرکت محیط پایدار بخاطر پشتیبانی‌هایشان در مراحل تحقیق بسیار سپاسگزارم.

از تمامی دوستان خوبم آقایان دکتر عادل، محمدی، لطیفی و آقایان مهندس محمودی، مهندس حاجی‌آبادیان و خانم مهندس رضوانفر بدلیل همراهی و حمایت‌های بی‌دریغشان در انجام تحقیق صمیمانه تشکر و قدردانی می‌نمایم.

تقدیم به:

اولین چشمانی که در چشمانم خیره شد و به رویم خندید؛ خورشیدی که از آسمان زندگیم رو به مغرب نهاد و شبستان جانم را برای همیشه تاریک گذاشت...

روانش شاد و یادش ماندگار.

چکیده

ارزیابی توان تفرجی به معنای تعیین قابلیت سرزمین برای کاربری اکوتوریسم و تفرج است. با توجه به اهمیت پارک‌های جنگلی در محیط زیست شهری، ارزیابی توان تفرجی و شناسایی محدوده‌های مستعد استفاده تفرجی در آنها ضروری و لازم است. در این مطالعه ابتدا با استفاده از مدل مرسوم کاربری توریسم و بهره‌گیری از سیستم اطلاعات جغرافیایی، مناطق مناسب برای استفاده تفرجی به دو شکل متمرکز و گسترده در پارک جنگلی سرخه حصار شناسایی شد. در این مرحله با توجه به روش متداول، ۵ پارامتر اکولوژیکی (شیب، جهت، ارتفاع از سطح دریا، پوشش گیاهی و خاک) برای ارزیابی توان تفرجی این پارک در نظر گرفته شد. نتایج نشان داد که ۲۹۷/۲۲۳ هکتار از سطح پارک توان تفرج گسترده طبقه ۱، ۸۶/۴۶۵ هکتار توان تفرج گسترده طبقه ۲، ۱/۱۲۶ هکتار توان تفرج متمرکز طبقه ۱ و ۱۳۷/۴۱۷ هکتار توان تفرج متمرکز طبقه ۲ را داشته و ۱۶/۲۱۲ هکتار از سطح پارک حفاظتی است. با بررسی‌های مختلف مشخص شد که یکی از مشکلاتی که سبب افزایش ناهنجاری در طبیعت پارک می‌شود، عدم توجه به کلیه عوامل اساسی مؤثر در تعیین قابلیت تفرجی پارک می‌باشد. در صورتیکه عواملی مانند امکانات، تجهیزات تفریحی و وجود منابع آبی تأثیر مستقیمی بر نوع تفرج داخل پارک و استفاده بازدیدکنندگان از آن دارد. به همین منظور برای ارزیابی استفاده مناسب گردشگران از مکان‌های تفرجی از روش مصاحبه حضوری و تکنیک پرسشنامه استفاده شد. همزمان با این ارزیابی، کلیه نقاط مربوط به منابع آبی، امکانات و

تأسیسات پارک شناسایی شده و به منظور تهیه نقشه منابع آبی و امکانات پارک با GPS ثبت شد. همچنین موقعیت کلیه نقاط داخل طبقات تفرجی که در آنها پرسشنامه توزیع شده بود نیز ثبت گردید. نتایج نشان داد استفاده مردم از پارک مطابق طبقه‌بندی صورت گرفته نبوده و تفرج با امکانات، تأسیسات و منابع آبی پارک ارتباط مستقیم دارد. بطوریکه در مکان‌های دارای امکانات و منابع آبی، جمعیت بازدیدکنندگانی که به قصد تفرج به پارک آمده بودند، بطور قابل ملاحظه‌ای بیشتر بود. بنابراین این فاکتورها به عنوان لایه‌های اطلاعاتی مثبت با نقشه توان تفرجی بدست آمده رویهم گذاری شده و نقشه نهایی توان تفرجی پارک بر اساس این عوامل بدست آمد. نتایج نهایی نشان داد که روش سنتی با وجود کارایی بسیار، بدلیل در نظر نگرفتن کلیه عوامل موثر در تفرج و الویت‌بندی نامناسب پارامترها، نیاز به وارد کردن لایه‌های اطلاعاتی دیگری (مانند منابع آبی و امکانات تفریحی) علاوه بر عوامل اکولوژیکی دارد.

کلمات کلیدی: ارزیابی توان تفرجی، پارک جنگلی، استفاده تفرجی، سیستم اطلاعات جغرافیایی، سرخه‌حصار.

فهرست مطالب

صفحه	عنوان
	فصل اول - کلیات
۱	۱-۱- مقدمه
۲	۱-۲- مسأله
۳	۱-۳- فرضیات
۳	۱-۴- اهداف

۴	۱-۵- تعاریف و مفاهیم
۴	۱-۱-۵- ارزیابی توان اکولوژیک
۴	۱-۲-۵- تفرج
۵	۱-۳-۵- منابع تفرجگاهی
۵	۱-۴-۵- پارک
۶	۱-۵-۵- پارک جنگلی دست کاشت
۶	۱-۶-۵- تقاضای تفرجی
۶	۱-۷-۵- ظرفیت برد
۷	۱-۸-۵- سامانه اطلاعات جغرافیایی
۷	۱-۹-۵- انواع داده در GIS
۸	۱-۱۰-۵- مدل رقومی ارتفاع
۹	۱-۱۱-۵- کاربردهای مدل رقومی ارتفاع
۹	۱-۱۲-۵- شکل زمین

فصل دوم - پیشینه تحقیق

۱۱	۲-۱- مطالعاتی که به استفاده از منابع تفرجی همگام با ظرفیت برد و توان اکولوژیک منطقه تاکید کرده‌اند
۱۲	۲-۲- تحقیقاتی که تنها به ارزیابی توان اکولوژیک اکتفا کرده‌اند
۱۴	۲-۳- پژوهش‌هایی که شرایط اقتصادی - اجتماعی و استفاده از پرسشنامه را برای استفاده تفرجی مؤثر تشخیص داده‌اند
۱۵	۲-۳-۱- روش کلاسون

۱۶	۲-۳-۲- روش ارزشگذاری مشروط
صفحه	عنوان
۱۷	۲-۴- مطالعاتی که بر اساس روش تجزیه و تحلیل سیستمی و روش مخدوم انجام شده‌اند
۱۹	۲-۵- تحقیقاتی که ضمن ارزیابی توان اکولوژیک به مسائل اقتصادی - اجتماعی بازدیدکنندگان نیز تاکید کرده‌اند
۲۱	۲-۶- پژوهش‌هایی که به فاکتورهای تأثیرگذار برای طرح‌ریزی تفرجی تأکید کرده‌اند
۲۲	۲-۷- مطالعاتی که برای ارزیابی توان تفرجی از رتبه دهی وزنی به فاکتورهای مؤثر استفاده کرده- اند
۲۳	۲-۳- جمع‌بندی نظرات ارائه شده
فصل سوم - مواد و روش‌ها	
۲۵	۳-۱- مواد
۲۵	۳-۱-۱- وضعیت عمومی منطقه مورد مطالعه
۲۶	۳-۱-۲- تاریخچه
۲۷	۳-۱-۳- وضعیت توپوگرافی و فیزیوگرافی
۲۸	۳-۱-۴- زمین شناسی
۲۹	۳-۱-۵- خاکشناسی
۳۱	۳-۱-۶- هوا و اقلیم شناسی
۳۱	۳-۱-۷- پوشش گیاهی
۳۳	۳-۱-۸- حیات وحش
۳۵	۳-۱-۹- منابع آبی
۳۷	۳-۱-۱۰- وضعیت راهها و جاده‌ها
۳۸	۳-۱-۱۱- امکانات و تأسیسات
۳۹	۳-۱-۱۲- جاذبه‌های توریستی و چشم‌انداز

۴۱	۳-۱-۱۳- نقشه‌های مورد استفاده
۴۱	۳-۱-۱۴- نرم‌افزارهای مورد استفاده
۴۱	۳-۱-۱۵- وسایل مورد استفاده
۴۱	۳-۱-۱۶- مدل اکولوژیکی اکوتوریسم مورد استفاده
۴۵	۳-۲- روش انجام پژوهش
۴۶	۳-۲-۱- روش تهیه نقشه‌ها
۴۶	۳-۲-۱-۱- روش تهیه نقشه شیب
۴۶	۳-۲-۱-۲- روش تهیه نقشه ارتفاع از سطح دریا
۴۷	۳-۲-۱-۳- روش تهیه نقشه جهت
	عنوان
صفحه	
۴۸	۳-۲-۱-۴- روش تهیه نقشه طبقات خاک
۴۸	۳-۲-۱-۵- روش تهیه نقشه پوشش گیاهی
۴۸	۳-۲-۱-۶- روش تهیه نقشه شکل زمین
۴۸	۳-۲-۱-۷- روش تهیه نقشه واحدهای زیست محیطی
۴۹	۳-۲-۱-۸- نقشه توان تفرجی پارک جنگلی سرخه‌حصار
۴۹	۳-۲-۲- روش ارزیابی توان تفرجی پارک جنگلی سرخه‌حصار
۵۰	۳-۲-۳- روش شناسایی منابع آبی و امکانات موجود در پارک
۵۰	۳-۲-۴- روش ارزیابی استفاده مناسب گردشگران از مکان‌های تفرجی پارک
۵۱	۳-۲-۵- روش تهیه نقشه توان تفرجی بر اساس دخالت دادن منابع آبی و امکانات

فصل ۴- نتایج

۵۳	۴-۱- نتایج حاصل از نقشه‌ها
۵۳	۴-۱-۱- نقشه طبقات درصد شیب
۵۴	۴-۱-۲- نقشه طبقات ارتفاع
۵۵	۴-۱-۳- نقشه جهات جغرافیایی
۵۶	۴-۱-۴- نقشه طبقات بافت خاک
۵۷	۴-۱-۵- نقشه تراکم پوشش گیاهی
۵۸	۴-۱-۶- نقشه شکل زمین پارک جنگلی سرخه حصار
۵۹	۴-۱-۷- نقشه واحدهای زیست محیطی
۵۹	۴-۲- نتایج ارزیابی توان تفرجی پارک جنگلی سرخه حصار
۶۰	۴-۳- نتایج ارزیابی استفاده مناسب گردشگران از مکان‌های تفرجی پارک
۶۱	۴-۳-۱- جنس بازدیدکنندگان
۶۲	۴-۳-۲- گروه سنی بازدیدکنندگان
۶۳	۴-۳-۳- تحصیلات
۶۴	۴-۳-۴- شغل
۶۵	۴-۳-۵- درآمد
۶۷	۴-۳-۶- الگوی اجتماعی مراجعه به پارک
۶۸	۴-۳-۷- توزیع بازدیدکنندگان بر اساس مبدأ
۶۹	۴-۳-۸- بعد مسافت
صفحه	عنوان
۷۱	۴-۳-۹- نحوه دسترسی به پارک
۷۲	۴-۳-۱۰- مدت اقامت در پارک
۷۳	۴-۳-۱۱- تعداد دفعات بازدید از پارک

- ۷۴-۳-۴-۱۲- روزهای مراجعه به پارک
- ۷۵-۳-۴-۱۳- فصل مراجعه به پارک
- ۷۶-۳-۴-۱۴- انگیزه مراجعه به پارک
- ۷۷-۳-۴-۱۵- دلایل انتخاب پارک
- ۷۸-۳-۴-۱۶- نظر بازدیدکنندگان در مورد جامعه گیاهی پارک
- ۷۹-۳-۴-۱۷- دلیل انتخاب مکانی که مراجعین در آن حضور دارید
- ۸۰-۳-۴-۱۸- آیا مکانی که در آن حضور دارید برای نوع فعالیت تفریحی موردنظر مناسب می باشد
- ۸۰-۳-۴-۱۹- چه مکانی را برای خورگشت انتخاب می کنید
- ۸۱-۳-۴-۲۰- چه مکانی را برای پیاده روی و گردش انتخاب می کنید
- ۸۲-۳-۴-۲۱- در این پارک جنگلی معمولاً چه نوع تفرجی را و به چه دلیل ترجیح می دهید
- ۸۳-۳-۴-۲۲- برای استفاده تفرجی از این پارک کدام حالت را ترجیح می دهید
- ۸۴-۳-۴-۲۳- آیا امکانات و تسهیلات مورد نظر در پارک به اندازه کافی وجود دارد
- ۸۵-۳-۴-۲۴- آیا منابع آبی، آبخوری و سرویس بهداشتی به اندازه کافی در پارک وجود دارد
- ۸۶-۳-۴-۲۵- اگر امکانات و تسهیلات فراهم باشد چه نوع تفریحی را ترجیح می دهید
- ۸۷-۴-۴- نتایج ارزیابی توان تفرجی پارک جنگلی سرخه حصار با دخالت دادن منابع آبی و امکانات تفریحی

فصل پنجم - بحث و نتیجه گیری

- ۹۰-۱-۵- ارزیابی توان تفرجی پارک بر اساس روش متداول
- ۹۱-۲-۵- ارزیابی استفاده مناسب گردشگران از مکان های تفرجی پارک
- ۱۰۱-۳-۵- ارزیابی توان تفرجی پارک بر اساس منابع آبی و امکانات
- ۱۰۲-۴-۵- نتیجه گیری نهایی
- ۱۰۳-۵-۵- پیشنهادات
- ۱۰۷- منابع مورد استفاده

فهرست اشکال

صفحه	عنوان
۲۵	شکل ۳-۱- تصویر ماهواره‌ای منطقه مورد مطالعه
صفحه	عنوان
۲۶	شکل ۳-۲- موقعیت جغرافیایی پارک جنگلی سرخه حصار در تهران
۲۷	شکل ۳-۳- نقشه توپوگرافی پارک جنگلی سرخه حصار
۲۹	شکل ۳-۴- نقشه سازند زمین شناسی پارک جنگلی سرخه حصار
۳۰	شکل ۳-۵- نقشه عمق خاک پارک جنگلی سرخه حصار
۳۰	شکل ۳-۶- نقشه زهکشی خاک پارک جنگلی سرخه حصار
۳۳	شکل ۳-۷- نقشه پوشش گیاهی پارک جنگلی سرخه حصار
۳۵	شکل ۳-۸- نقشه پراکنش گونه‌های جانوری پارک جنگلی سرخه حصار
۳۷	شکل ۳-۹- نقشه منابع آبی پارک جنگلی سرخه حصار
۳۷	شکل ۳-۱۰- دسترسی به پارک جنگلی سرخه حصار از طریق خیابان دماوند
۳۸	شکل ۳-۱۱- نقشه راه‌های دسترسی پارک جنگلی سرخه حصار
۳۹	شکل ۳-۱۲- نقشه امکانات و تأسیسات موجود در پارک جنگلی سرخه حصار
۴۰	شکل ۳-۱۳- نقشه جاذبه‌های توریستی و چشم‌انداز
۴۵	شکل ۳-۱۴- اجزای منابع زیست‌محیطی برای ارزیابی توان اکولوژیکی
۵۳	شکل ۴-۱- نقشه درصد شیب پارک جنگلی سرخه حصار
۵۴	شکل ۴-۲- درصد طبقات شیب پارک جنگلی سرخه حصار

۵۵	شکل ۴-۳- نقشه طبقات ارتفاعی پارک جنگلی سرخه حصار
۵۵	شکل ۴-۴- درصد طبقات ارتفاع پارک جنگلی سرخه حصار
۵۶	شکل ۴-۵- نقشه جهات جغرافیایی پارک جنگلی سرخه حصار
۵۶	شکل ۴-۶- درصد طبقات جهت پارک جنگلی سرخه حصار
۵۷	شکل ۴-۷- نقشه بافت خاک پارک جنگلی سرخه حصار
۵۷	شکل ۴-۸- درصد طبقات بافت خاک پارک جنگلی سرخه حصار
۵۸	شکل ۴-۹- نقشه تراکم پوشش گیاهی پارک جنگلی سرخه حصار
۵۸	شکل ۴-۱۰- درصد طبقات تراکم پوشش گیاهی پارک جنگلی سرخه حصار
۵۹	شکل ۴-۱۱- نقشه شکل زمین پارک جنگلی سرخه حصار
۶۰	شکل ۴-۱۲- نقشه توان تفرجی پارک جنگلی سرخه حصار
۶۰	شکل ۴-۱۳- درصد طبقات تفرجی پارک جنگلی سرخه حصار
۶۱	شکل ۴-۱۴- موقعیت نقاطی که در آنها پرسشنامه برداشت شده است
۶۲	شکل ۴-۱۵- وضعیت جنس بازدیدکنندگان از پارک
۶۳	شکل ۴-۱۶- وضعیت سن بازدیدکنندگان در پارک
	عنوان
صفحه	
۶۴	شکل ۴-۱۷- وضعیت تحصیلات بازدیدکنندگان
۶۵	شکل ۴-۱۸- شغل بازدیدکنندگان
۶۷	شکل ۴-۱۹- وضعیت درآمد بازدیدکنندگان در پارک
۶۸	شکل ۴-۲۰- الگوی اجتماعی مراجعه به پارک
۶۹	شکل ۴-۲۱- توزیع بازدیدکنندگان بر اساس مبدا
۷۰	شکل ۴-۲۲- بعد مسافت بازدیدکنندگان

۷۱	شکل ۴-۲۳- نحوه دسترسی به پارک
۷۲	شکل ۴-۲۴- مدت اقامت در پارک
۷۳	شکل ۴-۲۵- دفعات مراجعه به پارک
۷۴	شکل ۴-۲۶- روزهای مراجعه به پارک
۷۵	شکل ۴-۲۷- فصل مراجعه به پارک
۷۶	شکل ۴-۲۸- انگیزه مراجعه به پارک
۷۷	شکل ۴-۲۹- دلایل انتخاب پارک
۷۸	شکل ۴-۳۰- نظر بازدیدکنندگان در مورد جامعه گیاهی پارک
۷۹	شکل ۴-۳۱- دلایل انتخاب مکان حضوری
۸۰	شکل ۴-۳۲- رضایت بازدیدکنندگان از مکانی که در آن حضور دارند
۸۱	شکل ۴-۳۳- مکان انتخابی بازدیدکنندگان برای خورگشت
۸۲	شکل ۴-۳۴- مکان انتخابی بازدیدکنندگان برای پیاده‌روی
۸۳	شکل ۴-۳۵- نوع تفرج انتخابی بازدیدکنندگان
۸۴	شکل ۴-۳۶- نوع تفرج مورد انتخاب بازدیدکنندگان
۸۵	شکل ۴-۳۷- رضایت‌مندی از امکانات و تسهیلات موجود
۸۶	شکل ۴-۳۸- رضایت‌مندی از منابع آبی، آبخوری و سرویس بهداشتی
۸۷	شکل ۴-۳۹- تفرج انتخاب شده با افزایش امکانات
۸۸	شکل ۴-۴۰- نقشه بافر ۳۰۰ متری اطراف منابع آبی پارک جنگلی سرخه‌حصار
۸۸	شکل ۴-۴۱- نقشه بافر ۳۰۰ متری اطراف امکانات تفریحی پارک جنگلی سرخه‌حصار
۸۹	شکل ۴-۴۲- نقشه نهایی توان تفرجی پارک با دخالت دادن منابع آبی و امکانات تفریحی

فهرست جداول

صفحه	عنوان
۳۲	جدول ۳-۱- نام فارسی و علمی گونه‌های درختی و درختچه‌ای موجود در پارک
122	جدول ۱- پیوست - معیارهای گزینش تفرجگاه جنگلی در سازمان جنگل‌ها، مراتع و آبخیزداری کشور

فصل اول: کلیات

۱-۱- مقدمه

امروزه توسعه فضای سبز در داخل و حاشیه شهرها از جمله بهترین راهکارهای بهسازی محیط زیست شهری به شمار می‌رود که در صورت برنامه‌ریزی دراز مدت و منسجم می‌تواند نقش مهمی را در رفع معضلات زیست محیطی، اجتماعی و فرهنگی شهرها ایفا کند. مهمترین اثرات فضای سبز شهری کارکردهای زیست محیطی آن به ویژه تلطیف هوا، جذب دی اکسید کربن (که اثر گلخانه‌ای دارد) و سایر گازهای سمی، زیباسازی منظر، بهبود روحیه افراد گردشگر و تفرج می‌باشد (بخکشی، ۱۳۸۲). پارک‌های جنگلی شهری وسیع با داشتن امکانات گردشگری، می‌توانند نقش مهمی در تأمین نیازهای تفرجی شهرهای بزرگی چون تهران داشته باشند، چنانچه از مهم‌ترین منابعی که می‌تواند کیفیت تفرج را در یک شهر بالا ببرد مناطق طبیعی و کمتر تغییر یافته از جمله پارک‌های جنگلی (طبیعی و مصنوعی) است (مجنونیان، ۱۳۶۹).

استفاده مستمر از منابع طبیعی متضمن شناسایی توان اکولوژیک آن‌ها است. ارزیابی توان اکولوژیک به معنای عینیت بخشیدن به قابلیت بالقوه سرزمین در قالب کاربری‌های انجام پذیر و مورد انتظار است (آل شیخ و همکاران ۱۳۸۵). ارزیابی توان تفرجی به معنای تعیین قابلیت سرزمین برای کاربری اکوتوریسم و تفرج می‌باشد. به منظور ارزیابی توان تفرجی مناطق مختلف از جمله پارک‌های جنگلی، منابع اکولوژیک موجود شناسایی شده و تبدیل به نقشه می‌شود. سپس نقشه‌ها با هم تلفیق شده و نقشه واحدهای زیستی حاصل می‌شوند. از مقایسه این واحدها با مدل اکولوژیک کاربری توریسم، توان هر واحد برای تفرج سنجیده می‌شود.

در گذشته فرآیند ارزیابی توان اکولوژیک، بدون بکارگیری ابزارهای قدرتمند و با قابلیت‌های بالا در شناسایی منابع، تجزیه و تحلیل، جمع‌بندی و ارزیابی توان اکولوژیک کاری بسیار طاقت‌فرسا، پرهزینه، زمان‌بر و بدون شک همراه با خطا بوده است. در صورتیکه امروزه سیستم اطلاعات جغرافیایی با توسعه سریع و شگرف‌آور خود و با دارا بودن توانایی‌ها و قابلیت‌های تحلیلی به یاری برنامه‌ریزان شتافته و آنها را در رسیدن به ارزیابی‌های صحیح و اصولی از محیط‌زیست یاری می‌نماید (سیاح نیا ۱۳۸۱).

۱-۲- مسأله

در دنیای امروز، حفاظت از محیط‌های طبیعی، بهره‌برداری متعادل و متناسب با توجه به احتیاجات و امکانات موجود، توسعه فضاهای تفریحی و گذران اوقات فراغت با توجه به گسترش شهرنشینی از اهمیت فراوانی برخوردار شده است. با توجه به کمبود فضای سبز در تهران* از طرفی و علاقه مردم به گذران اوقات فراغت در فضاهای باز و در دامان طبیعت از طرف دیگر، هر روز بیش از پیش تعداد استفاده‌کنندگان از فضاهای

* کلان شهر صنعتی تهران، طبق استانداردهای جهانی احتیاج به ۳۰ تا ۵۰ متر مربع فضای سبز برای هر نفر دارد در حالیکه میزان آن در شرایط فعلی با احتساب جنگل‌های اطراف از ۱۰ متر مربع تجاوز نمی‌کند (بخکشی ۱۳۸۱).

طبیعی و پارک‌های جنگلی افزایش یافته است. دسترسی آسان به این مناطق، تمرکز مناظر زیبا با پوشش گیاهی متنوع، هوای پاک و سالم پارک از جمله عوامل جذب مردم به این نقاط می‌باشد. اما هیچ یک از این مناطق دارای امکانات نامحدود نیستند و تعادل اکولوژیکی ضعیفی را دارا هستند که اگر فرهنگ مصرف و بهره‌برداری مناسبی برای آن بوجود نیاید، امکانات موجود به سادگی از بین خواهند رفت (حسینی ۱۳۸۱).

بهره‌گیری از اهداف دوگانه و توأم حفاظت و گردشگری در این پارک‌ها تنها با برقراری رابطه متعادل بین فعالیت‌های انسانی و بستر طبیعی جنگل و شناسایی دقیق نیازها و ترجیحات استفاده‌کنندگان آنها میسر است. متأسفانه بسیاری از برنامه‌ریزی‌ها برای پارک‌های جنگلی، صرفاً بر اساس ارزیابی توان اکولوژیک این مناطق انجام شده و ترجیحات مردمی در این طرح‌ها در نظر نگرفته شده است (قرشی ۱۳۸۲). یکی دیگر از مشکلاتی که سبب افزایش این ناهنجاری‌ها در طبیعت پارک می‌شود، عدم توجه به کلیه عوامل اساسی مؤثر در تعیین قابلیت تفرجی پارک‌ها می‌باشد. همانطور که یخکشی (۱۳۵۷) نیز در بررسی خود در پارک جنگلی سی‌سنگان نشان داد عواملی مانند امکانات، تجهیزات تفریحی و وجود منابع آبی تأثیر مستقیمی بر نوع تفرج داخل پارک و استفاده بازدیدکنندگان از آن دارد.

پارک جنگلی سرخه‌حصار یکی از مهم‌ترین پارک‌های جنگلی کلان شهر تهران محسوب شده و موقعیت فعلی آن، مناطق جنگلی و دیدنی واقع در ارتفاعات و دسترسی آسان از جمله پتانسیل‌های گردشگری پارک محسوب می‌شوند، اما طی سال‌های اخیر استفاده و فشار مردم بدلیل ناشناخته بودن کلیه مکان‌های تفرجی و تجمع امکانات و تسهیلات در بعضی از نقاط خاص پارک بیشتر شده و روند تخریب افزایش پیدا کرده است. تراکم بیش از حد مراجعه‌کنندگان در برخی نقاط پارک که دارای منابع آبی، امکانات و راه‌های دسترسی هستند و خالی بودن دیگر مناطق از وجود

آنها و یا عدم اطلاع در مورد مناطق دور از دسترسی که قابلیت تفرجی دارند، از عوامل تشدید ناهنجاری‌ها در این پارک جنگلی می‌باشد (نظیر چنین وضعیتی در پارک جنگلی سی‌سنگان نوشهر و پارک عباس‌آباد بهشهر و بسیاری دیگر از نقاط ایران دیده می‌شود).
با توجه به مشکلات فوق‌الذکر سوالات اصلی پژوهش حاضر به قرار ذیل می‌باشند:

۱- آیا بهره‌برداری تفرجی بازدیدکنندگان از پارک جنگلی، بر اساس استعداد و توان آن می‌باشد؟

۲- آیا نوع و درجات مختلف تفرج به امکانات و تسهیلات لازم بستگی دارد؟

۱-۳- فرضیات

با توجه به بازدیدهای اولیه انجام شده از منطقه و مسائل بوجود آمده دو فرض زیر برای انجام پایان‌نامه حاضر انتخاب گردید:

۱- استفاده عموم از مناطق مختلف پارک، متفاوت از نوع و طبقات تفرجی تعیین شده است.

۲- نوع و درجات مختلف تفرج به منابع آبی، امکانات و تسهیلات بستگی دارد.

۱-۴- اهداف

تعیین اهداف کاربردی برای هر پژوهشی از مهمترین اجزای آن می‌باشد، در همین راستا برای یافتن جواب و رفع مسائل موجود، اهداف زیر

برای این پایان‌نامه در نظر گرفته شده‌اند:

۱- تعیین قابلیت تفرجی پارک جنگلی سرخه حصار و مشخص کردن طبقات مختلف تفرجی.

۲- بررسی تطابق استفاده فعلی گردشگران از طبقات مختلف تفرجی با ارزیابی توان تفرجی انجام شده.

۳- بررسی تأثیرگذاری فاکتورهای امکانات، تسهیلات و منابع پارک در مدل متداول ارزیابی توان تفرجی.

۴- استفاده بهینه از تمام قسمت‌های پارک برای توسعه توریسم با در نظر گرفتن نیاز مراجعه‌کنندگان.

۱-۵- تعاریف و مفاهیم

۱-۵-۱- ارزیابی توان اکولوژیک

ارزیابی توان اکولوژیک و توان اقتصادی - اجتماعی عبارت از تعیین قابلیت سرزمین برای کاربری‌های کشاورزی، مرتعداری، جنگلداری، پارکداری (حفاظت، توریسم)، توسعه شهری و غیره است. این فرآیند شامل سه مرحله است: ۱- شناسایی منابع اکولوژیکی ۲- تجزیه و تحلیل و جمع بندی منابع ۳- ارزیابی توان اکولوژیک محیط زیست (مخدوم ۱۳۸۰).

۱-۵-۲- تفرج

واژه تفرج یا گشت و گذار به سرگرمی‌هایی گفته می‌شود که توسط گردشگران فقط در محیط باز اتفاق می‌افتد (مخدوم ۱۳۸۰). تفرج شامل کلیه تفریحات یا گذران اوقات فراغتی است که در خارج از محیط‌های بسته و محدود انجام می‌شود. استفاده از تمام اشکال پارک‌ها بدون توجه به کیفیت، گستردگی یا مسافت و دسترسی به معنی تفرج است (مجنونیان ۱۳۷۴). انواع تفرج معمول در ایران و یا جهان از نظر میزان توسعه موردنظر برای اجرای تفرج در محیط‌زیست (محیط‌های باز) به دو دسته گروه‌بندی می‌گردند: